

Příbor, Wendelin Hueber a Bonifazio Gratiani ve světle dosud neznámého rukopisu

DAGMAR ŠTEFANCOVÁ

Ve fondu chronologicky evidovaných sbírek Národního muzea – Českého muzea hudby (NM-ČMH, dále jen ČMH) byl donedávna uložen pod přírůstkovým číslem 134/68 rukopisný svazek raně barokních duchovních skladeb, jehož bližší výzkum přinesl zajímavé výsledky. Národní muzeum, respektive jeho bývalé hudebněhistorické oddělení, získalo tento na první pohled nenápadný pramen v roce 1968 převodem z Hudebního archivu Československého rozhlasu. Další pátrání po původu hudebniny směřuje na Moravu: na titulním listu partu Basso continuo se nachází podpis Leopolda Kroupy z Brna a razítko „Deutsches Haus Brünn“ s doplněným číslem 467. Někdy v době existence brněnského Německého domu, tedy v letech 1891–1945, byl „náš“ rukopis součástí jeho archivu.¹ Není známo, kdy Brno opustil, ani jak docestoval do Prahy. Do Národního muzea se dostal ve špatném stavu: listy – potrháné a špinavé – za sebou následovaly bez větší logiky, takže se k podrobnějšímu popisu pramene mohlo přistoupit až po zrestaurování a roztřídění celého kompletu.² Rukopis byl nakonec uspořádán do šesti složek a pod signaturou AZ 88 převeden do speciálního fondu AZ, v němž se v ČMH soustřeďují nejstarší hudební památky.

V následující tabulce jsou shrnuty základní informace o jednotlivých složkách:

Číslo složky	Obsah	Obsazení	Rozsah	Písaři
1a	Wendelin Hueber: <i>Cantiones sacrae</i> Bonifazio Gratiani: <i>Motetti ...</i>	Basso continuo + titulní list	28 s. (7 bifol.)	Písaři A, B
1b	Wendelin Hueber: <i>Cantiones sacrae</i> Bonifazio Gratiani: <i>Motetti ...</i>	Canto (vel Alto, Tenore) primo	40 s. (10 bifol.)	Písaři A, B
1c	Wendelin Hueber: <i>Cantiones sacrae</i> Bonifazio Gratiani: <i>Motetti ...</i>	Canto (vel Tenore) secundo	36 s. (9 bifol.)	Písaři A, B

Tento článek vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2014/45, 00023272).

1) BAJGAROVÁ, Jitka: *Hudební spolky v Brně a jejich role při utváření „hudebního obrazu“ města 1860–1918*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2005. Autorka zmiňuje „úzké spojení spolků se spolky čtenářskými ... nebo s knihovnami a čítárnami“ a publikuje fotografie z Německého domu (čítárnu časopisů, přednáškový sál, velký slavnostní sál atd.). Na s. 30 přímo hovoří o „archivu“ Německého domu. Německý dům byl silně poničen za války a v srpnu 1945 exemplárně odstřelen.

2) Provedla Eva Štulcová v restaurátorské dílně Českého muzea hudby ve spolupráci s autorkou tohoto článku. Pramen byl poprvé představen v Praze na výroční konferenci České společnosti pro hudební vědu 30. 11. 2013.

1d	Wendelin Hueber: <i>Cantiones sacrae</i> Bonifazio Gratiani: <i>Motetti ...</i>	Basso	28 s. (7 bifol.)	Písaři A, B
2	?: [<i>Missa</i>]	Alto concertato, Cantato secundo, Violino secundo, Clarino primo secundo, Alto Trombone	4, 4, 4, 2, 2, 4 s. (1, 1, 1 bifol., 1, 1 fol., 1 bifol.)	Písař C
3	?: [<i>Vesperae</i>]	Bassus primus	24 s. (6 bifol.)	Písař D

Jak je vyjádřeno v číslování složek a vyplývá z jejich obsahu i účasti písařů, první čtyři tvořily původně jednotný celek. Papír těchto složek pochází ze sovineckého panství na severní Moravě: na vodoznaku je sova ve štítu, jehož vrchol zdobí kříž, vedle něj zprava písmeno M, vlevo možná písmeno E nebo H; další detaily nejsou zřetelné. Podobný vodoznak je doložen z papírny v Horní Dlouhé Loučce, dnes Dlouhé Loučce u Šumvaldu.³ Vzhledem k tomu, že se v roce 1645 stal jejím majitelem Martin Honigschmidt (zemř. 1675) s manželkou Evou (iniciály M, H, E), je pravděpodobné, že tento papír vznikl někdy v letech 1645–1675. Pro opis mše (složka č. 2) byl použit papír, který se zatím nepodařilo určit. Nešpory (složka č. 3) jsou opsané na papíru z významné papírny v České Dlouhé (dnes součást Březové nad Svitavou), potvrzené už k roku 1663.⁴ Na jejím vodoznaku se nachází erb Martiniců – lekní doplněné šternberskou hvězdou.

Partesy, jak se takovým hudebninám říkalo, byly ex post seříznuty na shodný formát, a to 190 × 155 mm. Na několika místech proto chybí text pod poslední notovou osnovou nebo naopak schází záznamy nad první notovou osnovou na stránce. Ve hřbetech zůstaly stopy po prošití.

Vzhledem k tomu, že mše a nešpory jsou anonymní a značně fragmentární, zaměříme svou pozornost na složky 1a – d. Titulní list Basso continuo (1a) poskytuje kromě již citovaných anotací k Brnu důležitou informaci o jednom z autorů opsaných skladeb: „A Wendelino Hueber Organi[sta] ad S[anctam] Dorotheam et Confraternitatis Mortuorum Chori Regente Viennae“.

Wendelin Hueber (Hüber) působil kolem roku 1650 v kostele sv. Doroty ve Vídni jako varhaník a zároveň jako regenschori pohřebního bratrstva,⁵ v letech 1656–1668 byl

3) STRUŽOVÁ, Veronika: *Filigrány moravských papíren na základě nových zjištění využití papíru v kanceláři olomouckých biskupů*, diplomová práce, Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, Katedra historických věd, 2013. Zde jsou publikovány filigrány z let 1612 a 1615. Mladší filigrán již zobrazuje sovu ve štítě, i když ještě není zdoobený. Obec Dlouhá Loučka patřila k sovineckému, později k janovickému panství. Roku 1623 koupil Sovinecko velmistr řádu německých rytířů a z Dlouhé Loučky učinil středisko tohoto panství. Též SEHNAL, Jiří – PEŠKOVÁ, Jitřenka: *Caroli de Liechtenstein-Castelcornio episcopi Olomucensis operum artis musicae collectio Cremsirii reservata*, Národní knihovna ČR – Editio Supraphon, Praha 1998, filigrán č. 12 (sova). Doba výskytu tohoto filigránu ve sbírce je vymezena daty 1664–1688.

4) KUČERA, Miroslav: *Papírny na Svitavě a Třebovce*, in: *Pomezí Čech a Moravy* 4, 2000. Dostupné z: www.soupspamatek.com/WEBHREBECKSKO/papirny.doc [cit. 24. 6. 2014].

5) Kostel sv. Doroty ve Vídni spravoval řád řeholních kanovníků sv. Augustina. V roce 1786 byl zrušen v rámci josefínských reforem.

vídeňským dómským varhaníkem.⁶ CERL Thesaurus⁷ uvádí jeho životní data 1615–1679.⁸ Hueberovy mše, litanie, *Symphoniae sacrae*, sonáty a moteto se svatoštěpánským tématem *Stephanus plenus gratia* jsou uloženy v hudební sbírce olomouckého biskupa Karla Liechtensteina-Castelcornu v Kroměříži⁹ a podchyceny v databázi RISM.¹⁰ V encyklopedické literatuře se o Hueberovi mnoho nepíše: zmiňují ho pouze François Joseph Fétis v souvislosti s tiskem *Cantiones sacrae unius, duarum, et trium vocum, cum basso ad organum*, vydaným v Luzernu u Davida Hautta v roce 1650,¹¹ a Robert Eitner, který upřesňuje názvové údaje *Cantiones sacrae* o číslo opusové – „secundum“.¹² Právě tuto sbírku – s výjimkou prvních třech sólových skladeb – opsal písař A do rukopisu AZ 88. Protože se *Cantiones sacrae* v tištěném kompletním obsazení zachovaly podle RISM¹³ jen v Bibliothèque nationale de France v Paříži a v počtu dvou hlasů ve Staats- und Universitätsbibliothek ve Frankfurtu nad Mohanem, patří také jejich opis k důležitým pramenům. Navíc, zasazen do českého, respektive moravského hudebněhistorického kontextu, vypovídá o rozšíření Hueberových skladeb i mimo Liechtensteinovu kroměřížskou kapelu, a to dokonce ještě před jejím vznikem.

Na Hueberovu sbírku navazuje v AZ 88 výběr z *Motetti a due, tre, quattro, cinque e sei voci* od Bonifazia Gratianiho (1605–1664), vydaných v Římě u Vitale Mascardiho taktéž roku 1650. Ze dvou- až šestihlasých motet vybral písař B „motetti a tre“, které mají podobné obsazení jako skladby Hueberovy. Poslední z opsaných Gratianiho děl není úplné, chybí v partech Basso continuo a Canto secundo (část): tyto listy se ztratily. Tištěné hlasy vlastní podle RISM¹⁴ v úplnosti Universitätsbibliothek v Münsteru a v torzu tři italské knihovny a archivy, z nichž římský Archivio dell' Arciconfraternita di San Giovanni de' Fiorentini nás zaujme jako další ze spojnic mezi repertoárem AZ 88 a barokními náboženskými bratrstvy. V opisech ze 17. století eviduje databáze RISM¹⁵ pět Gratianiho tříhlasých motet z *Motetti a due, tre, quattro, cinque e sei voci*. Také v hudební sbírce Karla Liechtensteina-

6) Domorganisten zu St. Stephan. Dostupné z: <http://www.dommusik-wien.at/Dommusik/index.jsp?langid=1&menuekeyvalue=510> [cit. 22. 11. 2013]

7) CERL – Consortium of European Research Libraries. Dostupné z: <http://thesaurus.cerl.org/>

8) V případě úmrtí se dokonce jedná o přesné datum 10. 4. 1679, CERL však neodkazuje na zdroj informace. Viz <http://thesaurus.cerl.org/record/cnp01206434> [cit. 8. 7. 2014].

9) Viz SEHNAL – PEŠKOVÁ, op. cit. v pozn. č. 3, č. 256–265 a 1175–1176 (tisky).

10) *Répertoire international des sources musicales* (RISM), dostupné z: <http://www.rism.info/en/service/opac-search.html> [cit. 23. 6. 2014]. Kromě informací z kroměřížského archivu se v RISM nachází ještě odkaz na opis Hueberovy osmihlasé mše, majetek Biblioteki Polskiej Akademii Nauk v Gdaňsku.

11) FÉTIS, François Joseph: *Biographie universelle des musiciens*, 4. díl, Firmin Didot Frères, Fils & Ce, Paris 1862.

12) EITNER, Robert: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon...*, 5. Band, Breitkopf & Haertel, Leipzig 1901, s. 221.

13) *Répertoire international des sources musicales* (RISM), A/1/4 (H 7765), Bärenreiter, Kassel-Basel-Tours-London 1974.

14) *Répertoire international des sources musicales* (RISM), A/1/3 (G 3649), Bärenreiter, Kassel-Basel-Tours-London 1972.

15) Viz <http://www.rism.info/en/service/opac-search.html> [cit. 25. 8. 2014]. Konkrétně se jedná o dvě moteta ve sborníku Mus. 83 v anglické Christ Church Library & Archives (GB-Och) a po jednom v tabulatuře Vok. mus. 83:12 z Uppsala Universitet (S-Uu), ve Staatsbibliothek zu Berlin (Mus. Ms. 8131; D-B) a v drážďanské Sächsische Landesbibliothek- Staats- und Universitätsbibliothek (D-DI), a to v rukopisu Mus. 1504-E-500, pocházejícím z Fürsten- und Landesschule Grimma.

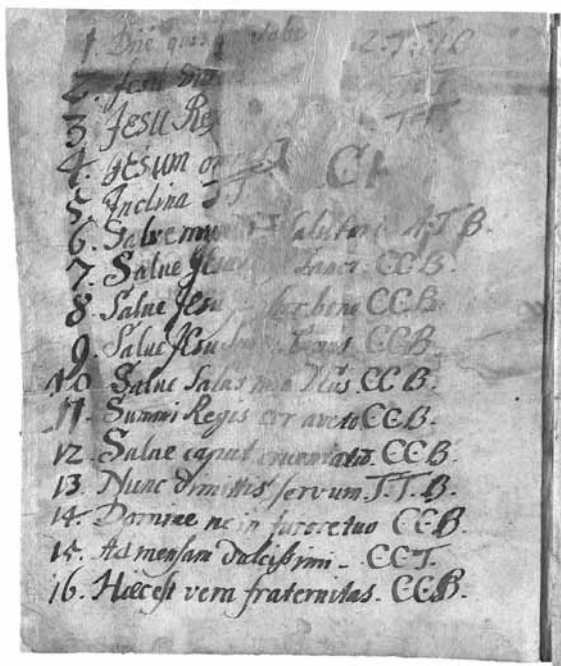
-Castelcorno, tak významné pro výzkum Hueberova díla, se nachází několik Gratianihho motet, avšak nikoli totožných s AZ 88.¹⁶

Přehled skladeb ve složkách 1a – d

Číslo	Autor	Textový incipit	Specifikace	Obsazení
1	W. Hueber	Domine, quis habitabit	Žalm 5, součást pohřebních obřadů	T, B, Org
2	W. Hueber	Jesu, dulcis memoria	Hymnus k Nejsvětějšímu jménu Ježíš	T I II, Org
3	W. Hueber	Jesu, Rex admirabilis	Hymnus k Nejsvětějšímu jménu Ježíš	T I II, Org
4	W. Hueber	Jesum omnes agnoscite	Hymnus k Nejsvětějšímu jménu Ježíš	C I II, Org
5	W. Hueber	Inclina Domine aurem tuam	Žalm 85, součást pohřebních obřadů	T I II, Org
6	W. Hueber	Salve, mundi salutare	Hymnus, kontemplace ukřižovaného Krista	A, T, B, Org
7	W. Hueber	Salve, Jesu, Rex sanctorum	Hymnus, kontemplace ukřižovaného Krista	C I II, B, Org
8	W. Hueber	Salve, Jesu, pastor bone	Hymnus, kontemplace ukřižovaného Krista	C I II, B, Org
9	W. Hueber	Salve, Jesu, summae bonus	Hymnus, kontemplace ukřižovaného Krista	C I II, B, Org
10	W. Hueber	Salve, salus mea	Hymnus, kontemplace ukřižovaného Krista	C I II, B, Org
11	W. Hueber	Summi regis cor aveto	Hymnus, kontemplace ukřižovaného Krista	C I II, B, Org
12	W. Hueber	Salve, caput cruentatum	Hymnus, kontemplace ukřižovaného Krista	C I II, B, Org
13	W. Hueber	Nunc dimittis servum tuum	Canticum Simeonis (část kompletáře)	T I II, B, Org
14	B. Gratiani	Domine, ne in furore tuo	Žalm 6, součást pohřebních obřadů	C I II, B, Org
15	B. Gratiani	Ad mensam dulcissimi	Modlitba sv. Ambrože před mší	C I II, T, Org
16	B. Gratiani	Haec est vera fraternitas	Responsorium nebo antifona	C I II, B, Org
17	B. Gratiani	O Jesu, Fili Mariae virginis	[text složený z různých modliteb, oslava Ježíšova vítězství nad smrtí]	C I II III, Org
18	B. Gratiani	Aperi mihi, soror mea	Antifona, z Písně písní	A, T, B, Org
19	B. Gratiani	Salve, o dulce amoris fons	„De venerabili Sacramento“	C, A, T, Org
20	B. Gratiani	Veni, electa mea	Antifona, z Písně písní	C I II, T, Org
21	B. Gratiani	Surge, veni, gaude	Antifona, z Písně písní („de Sacramento“)	C I II, T, Org
22	B. Gratiani	Rex magnae caelitum	„De Martyre“	C I [III], B, [Org]

16) Viz SEHNAL – PEŠKOVÁ, op. cit. v pozn. č. 3, č. 221–222.

Zvlášť pozoruhodná jsou čísla 6–12 z Hueberových *Cantiones sacrae*, zhudebnňující básnický text nazývaný *Rhythmica oratio*.¹⁷ Za autory tohoto mystického hymnu z přelomu 12. a 13. století bývají považováni buď svatý Bernard z Clairvaux, nebo blahoslavený Arnulf z Lovaně, cisterciácký mnich a později opat. Vybrané části hymnu proslavil v době baroka Dietrich Buxtehude (cca 1637–1707) svými *Membra Jesu nostri* (BuxWV 75) z roku 1680, která pojal jako cyklus sedmi kantát kontemplujících ukřižovaného Krista, a to postupně jeho chodidla, kolena, ruce, bok, hrud', srdce a tvář. Toto rozčlenění, dané už samotnou textovou předlohou, respektoval i Wendelin Hueber. Ve srovnání s Buxtehudem jsou moteta z *Cantiones sacrae* kompozičně jednodušší, s úsporným obsaze-

Rejstřík skladeb / List of compositions

Basso, fol. 1^v

NM-ČMH AZ 88

ním, zato však dávají prostor delším úsekům středověkého textu. Např. hned v první části – *Salve, mundi salutare* („ad pedes“) – Hueber zhudebnil osm strof hymnu, kdežto Buxtehude tři. Buxtehude každou z kantát začíná instrumentálním úvodem, následuje concerto na texty z Písma, které se námětově vztahují k právě pojednávané části Kristova těla, po něm se ve třech áriích objeví tři strofy z *Rhythmica oratio* a nakonec opět zazní concerto. Hueber nekombinuje hymnus s žádným jiným textem, chybějí úvodní sonáty a árie.

Podrobnější pohled na texty jednotlivých skladeb vede opět k úvaze, jak dalece mohly být party z AZ 88 spjaty s činností náboženských bratrstev. Ta totiž patřila v 17. a 18. století k profilu katolického západoevropského křesťanstva. Smrt byla stěžejním tématem náboženského života, protože otevírala cestu do věčnosti. Některá bratrstva se přímo specializovala na poslední věci člověka, ať už to byla příprava k „dobré smrti“, podpora členů v nemoci, zajištění pohřbu nebo modlitby za duše, zádušní mše či využívání nejrůznějších oltářních privilegií a odpustků.¹⁸ Myšlenkový svět těchto bratrstev a ještě obecněji barokní

17) *Rhythmica oratio ad unum quodlibet membrorum Christi patientis et a cruce pendentis*, v 17. století rozšířené i pod názvem *Salve, mundi salutare*.

18) Z početné literatury k tomuto tématu uveďme např. sborník *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, ed. Martin Holý a Jiří Mikulec, Historický ústav, Praha 2007. MIKULEC, Jiří: *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Knižnice Dějin a současnosti, sv. 13, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2000. *Zbožných duší úl. Náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy*, eds. Vladimír Maňas, Zdeněk Orlita, Martina Potůčková, Muzeum umění Olomouc, Olomouc 2010.

zbožnost se odrážejí také ve skladbách Wendelina Huebera a Bonifazia Gratianiho. Rok 1650 (datum vydání obou opsaných sbírek) byl papežem Inocencem X. vyhlášen za Svatý rok, jak velela pravidelná posloupnost milostivých let, a k němu směřovaly i některé hudební produkce, přičemž římská bratrstva pomáhala zvládnout příliv poutníků, proudících do „věčného“ města. Mimochodem, Bonifazio Gratiani měl pravděpodobně k jednomu z římských náboženských bratrstev blízko: v roce 1648 byl jmenován kapelníkem v chrámu Il Gesù a v Collegio Romano, v obou případech spravovaných jezuitů. Téhož roku byla v chrámu Il Gesù založena „congregazione della buona morte“ (bratrstvo dobré smrti),¹⁹ přesněji jezuitský coetus s patrocinium Ježíše Krista umírajícího na kříži a Panny Marie Bolestné.

Složka 1d (Basso) začíná rejstříkem skladeb 1–22. U tří Gratianiho skladeb se zde nalézá poznámka o jejich příslušnosti k určitým svátkům liturgického roku. Vzhledem k tomu, že se jedná o oslavu mučednické smrti a o tajemství Těla a Krve Páně, dají se také tyto texty vztáhnout k okruhu náboženských bratrstev, vždyť právě eucharistický kult pěstovalo mnoho konfraternit. Ještě v polovině 17. století se mezi bratrstvy těšilo oblibě božitélové patrocinium spolu se zasvěcením růžencovým nebo škapulířovým. Příznačný obsah, který lze chápat symbolicky jako chválu konfraternity, má moteto *Haec est vera fraternitas*.

Bylo by sice velmi lákavé spojit rukopis AZ 88 s některým z moravských náboženských bratrstev, avšak další z provenienčních přípisů na titulní straně continua (1a) sice ukazuje na Moravu, nicméně k rektorovi městské školy:

Tyto Concerti o[...]y Panu Mathessovi W: Rectoru Města Pržibora. Ktere gsau w novie Compnirwane. W Cz A[nno] 1650

Příbor, jedno z nejstarších měst na severovýchodní Moravě, byl majetkem olomouckých biskupů a před třicetiletou válkou prožíval velký vzestup. V roce 1626 ho poničila armáda generála Petra Arnošta Mansfelda, ale město se brzy opět pozvedlo. V době, kdy vznikl opis skladeb Wendelina Huebera a Bonifazia Gratianiho, tedy kolem roku 1650, zdárně prosperovalo. S Příborem se nám zároveň připomene filigranologický rozbor papíru použitého v AZ 88 a stopy, vedoucí do severomoravských papíren. Pod iniciálou W Cz z výše citovaného přípisu se skrývá Jakub V. Červinka, plným jménem podepsaný na fol. 12^v složky 1c a v tabulce vedený jako písař B. Rektora městské školy Matouše eviduje Vladimír Maňas k roku 1637, kdy „dostal od městské rady 1 dukát (v ceně 2 zlaté slezské a 18 grošů) k svatebnímu veselí“.²⁰ Červinkova dedikace z roku 1650 dokazuje, že v té době rektor Matouš setrval ve funkci a plnil své úkoly včetně hudebních produkcí s pomocníky a žáky školy.

19) SERRA, Alessandro: *Culti e devozioni delle confraternite romane in Età moderna*, disertační práce, Università degli studi di Roma „Tor vergata“, 2010. Dostupné z: <http://goo.gl/dHf1BW> [cit. 23. 6. 2014].

20) Děkuji Vladimíru Maňasovi za poskytnutí dosud nepublikovaných údajů, týkajících se hudebního života v Příbore a historie náboženských bratrstev, i za jeho konzultace.

V souvislosti s hudební historií Příboru nelze nezpomenout dva zachované inventáře farního kostela Narození Panny Marie,²¹ kde byly sepsány i „knihy a partesy kostelní k spívání náležející“, o něž měl rektor pečovat. Už v prvním příborském inventáři z roku 1614 se nachází jedno dílo nového koncertantního slohu a inventář z roku 1637 uvádí takových skladeb mnohem víc. Jako farář v Příboru působil v letech 1624–1658 Václav Kozmián, přívrženec moderního hudebního směru. Je tedy patrné, že sbírkou Hueberových a Gratianiho motet mohl písař Červinka udělat radost jak rektorovi, tak duchovnímu správci příborského kostela.

Myšlenku o určité souvislosti rukopisu s náboženským bratrstvem však přece jen nemůžeme úplně zavrhnout. Také v Příboru existovala v polovině 17. století náboženská bratrstva: Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Valentina, založené roku 1603, a růžencové bratrstvo od roku 1651. *Rector scholae et chori* pravděpodobně patřil mezi členy alespoň jedné z příborských konfraternit. Poté, co bylo roku 1629 bratrstvo Neposkvrněného početí Panny Marie inkorporováno ke kroměřížskému arcibratrstvu a jeho členem se stal i biskup František z Dietrichsteina, vyvstávají další možnosti bližších kontaktů mezi Kroměříží a Příborem. Navíc už na začátku 17. století bylo kroměřížské bratrstvo inkorporováno k římskému bratrstvu Confallonis. O propojení školy a bratrstev není pochyb. Angažováním profesionálních hudebníků zajišťovala bratrstva vysokou úroveň slavnostních bohoslužeb, procesí a dalších aktivit, dbala na reprezentaci a podle některých stanov najímala „školní muziku v souvislosti s výročními bohoslužbami konfraternity, zejména co se týče zádušní liturgie“.²² Právě Hueberovy a Gratianiho skladby se k takovým příležitostem velmi dobře hodí. Mohly však zaznít i při běžném liturgickém provozu farního kostela, např. při pozdvihování, kde by se uplatnila jak eucharisticky zaměřená Gratianiho moteta, tak skladby o Kristově utrpení.²³

Již dříve publikovaný přehled více než sto šedesáti lokalit – moravských farních kostelů s údaji o hudebnících a ředitelích kůrů a škol, o nástrojích a hudebninách, které se na kůrech používaly v 17. a 18. století²⁴ dovoluje zasadit tento rukopis do širšího hudebněhistorického kontextu. Příbor se zde nachází mezi lokalitami, kde se figurální hudba pěstovala už v 1. polovině 17. století. Význam rukopisu AZ 88 spočívá především v tom, že obsahuje starší a v mnoha ohledech – byť jen naznačených – pozoruhodný repertoár, který rozšiřuje naše znalosti o hudebním životě v Příboru.

21) SEHNAL, Jiří: *Nové příspěvky k dějinám hudby na Moravě v 17. a 18. století*, in: Časopis Moravského musea – Acta musei Moraviae, Vědy společenské – Scientiae sociales, roč. LX, 1975, s. 159–180. Konkrétně se jednalo o *Concerti ecclesiastici* od Giacoma Finettiho, v mladším inventáři byli jmenováni např. Ignazio Donati, Alessandro Grandi, Gabriello Puliti atd.

22) MAŇAS, Vladimír: *Hudební aktivity náboženských korporací na Moravě v raném novověku*, disertační práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, Brno 2008, s. 50.

23) SEHNAL, op. cit. v pozn. č. 21. Na s. 161 autor cituje z ustanovovacího dekretu pro „nového rektora a služebníka kostelního“ v Příboru z roku 1611 (OA Nový Jičín, MÚ Příbor, i. č. 541): „Těž ad Sacrum lectum quotidie, si tamen celebratum fuerit s pacholaty choditi a post elevationem Mutetum zazpívati buď česky neb latinsky.“

24) SEHNAL, Jiří: *Figurální hudba ve farních kostelích na Moravě v 17. a 18. století*, Hudební věda, roč. 33, 1996, č. 2, s. 159–177. Též SEHNAL, Jiří: *Das älteste Musikalieninventar Mährens*, in: Beiträge zur Musikwissenschaft, 7. Jahrgang, Heft 2, 1965, s. 139–152. V této studii je pojednán inventář z kostela sv. Marka v Litvli. Pochází z roku 1671 a mezi autory inventovaných skladeb jsou v něm uvedeni např. Alessandro Grandi nebo Giovanni Rovetta.

Příbor, Wendelin Hueber, and Bonifazio Gratiani in Light of a Previously Unknown Manuscript

DAGMAR ŠTEFANCOVÁ

Research on a folder of manuscript parts from the mid-17th century (NM-ČMH AZ 88) has led to the finding that this previously unknown source, which comes from the town of Příbor in northern Moravia. On the basis of the provenience of inscriptions and impressions of rubberstamps, it is possible to follow the manuscript's journey to the National Museum, and in particular its relationship to the municipal school, to the parish church, and hypothetically also to Baroque-era religious confraternities in Příbor. Most of the parts contain compositions by Wendelin Hueber (1615–1679) and Bonifazio Gratiani (1605–1664) that were issued in print around the year 1650. Some of the motets by W. Hueber that set a mystical medieval text offer a parallel to Buxtehude's *Membra Jesu Christi* of 1680.

Příbor – Wendelin Hueber – Bonifazio Gratiani – religious confraternities – municipal school in the 17th century – sacred music – Baroque – mystical poetry – music in a parish church

In the chronologically catalogued collections of the National Museum – Czech Museum of Music (NM-ČMH, hereinafter Czech Museum of Music), a bundle of manuscripts of early baroque sacred compositions was held until recently under acquisition number 134/68, and more detailed study of the manuscripts has yielded interesting results. This source, somewhat inconspicuous at first glance, was moved in 1968 from the Czechoslovak Radio Music Archives to the former music history department of the National Museum. The further search for the origins of the musical material takes us to Moravia: the title page of the Basso continuo part bears the signature of Leopold Kroupa of Brno and an impression of the rubberstamp of the “Deutsches Haus Brünn” with the number 467 added. Sometime during the existence of the German House in Brno, i.e. between 1891 and 1945, this Czech manuscript was part of its archives.¹ It is not known when it left Brno and how it

This work was financially supported by Ministry of Culture of the Czech Republic (DKRVO 2014/45, National Museum, 00023272).

1) BAJGAROVÁ, Jitka: *Hudební spolky v Brně a jejich role při utváření „hudebního obrazu“ města 1860–1918* (Musical Societies in Brno and Their Role in the Creation of the ‘Musical Image’ of the City between 1860 and

made its way to Prague. It arrived to the National Museum in poor condition: the pages – torn and dirty – were not ordered in a generally logical sequence, so a more detailed description of the source could not proceed until after the complete set had undergone restoration and sorting.² In the end, the manuscript was arranged into six folders, was given the catalogue number AZ 88, and was placed in the special AZ collection, in which the oldest musical holdings of the Czech Museum of Music are concentrated.

The following table summarizes basic information about the individual folders:

Folder number	Contents	Instrumentation and voices	Length	Scribes
1a	Wendelin Hueber: <i>Cantiones sacrae</i> Bonifazio Gratiani: <i>Motetti</i> ...	Basso continuo + title page	28 pp. (7 bifolios)	Scribes A, B
1b	Wendelin Hueber: <i>Cantiones sacrae</i> Bonifazio Gratiani: <i>Motetti</i> ...	Canto (vel Alto, Tenore) primo	40 pp. (10 bifolios)	Scribes A, B
1c	Wendelin Hueber: <i>Cantiones sacrae</i> Bonifazio Gratiani: <i>Motetti</i> ...	Canto (vel Tenore) secundo	36 pp. (9 bifolios)	Scribes A, B
1d	Wendelin Hueber: <i>Cantiones sacrae</i> Bonifazio Gratiani: <i>Motetti</i> ...	Basso	28 pp. (7 bifolios)	Scribes A, B
2	?: [Missa]	Alto concertato, Canto secundo, Vio- lino secundo, Clarino primo secundo, Alto Trombone	4, 4, 4, 2, 2, 4 pp. (1, 1, 1 bifolio, 1, 1 folio, 1 bifolio)	Scribe C
3	?: [Vesperae]	Bassus primus	24 pp. (6 bifolios)	Scribe D

As is expressed by the numbering of the folders and is implied by their contents and the participating scribes, the first four originally constituted a single whole. The papers in these folders originally came from the Sovinec estate in northern Moravia: the watermark bears an owl on a shield with its top decorated by a cross, and to the right of it is the letter M, while on the left is possibly either E or H; the other details are unclear. A similar watermark has been documented for the paper mill in Horní Dlouhá Loučka, today Dlouhá Loučka near Šumvald.³ In view of the fact that in 1645 the paper mill became the property

1918), Centrum pro studium demokracie a kultury (Centre for the Study of Democracy and Culture), Brno 2005. The author mentions “the close connection between associations and readers’ associations ... or with libraries and reading rooms,” and she publishes photographs of the German House (periodical reading room, lecture hall, large ceremony hall etc.). On p. 30 there is direct mention of the “archives” of the German House. The German House was severely damaged during the war, and in August 1945 it was demolished to make a public statement.

2) Eva Štulcová performed this work at the restoration workshop of the Czech Museum of Music in cooperation with the author of this article. The source was first presented in Prague at a conference of the Czech Musicological Society on 30 Nov. 2013.

3) STRUŽOVÁ, Veronika: *Filigrány moravských papíren na základě nových zjištění využití papíru v kanceláři olomouckých biskupů* (Watermarks of Moravian Paper Mills on the Basis of New Findings on the Use of Paper in the Office of the Olomouc Bishops), thesis, University of Pardubice, Faculty of Arts and Philosophy, History Department, 2013. Watermarks from 1612 and 1615 are published in this study. The newer watermark depicts an owl on a shield, although it is not yet decorated. The town Dlouhá Loučka belonged to the Sovinec estate and then later to the Janovice estate. In 1623, the Sovinec estate was bought by the grand master of an order of German knights who made Dlouhá Loučka the center of his dominion. See SEHNAL, Jiří – PEŠKOVÁ, Jitřenka:

of Martin Honigschmidt (†1675) and his wife Eva (the initials M, H, E), it is likely that this paper was made sometime between 1645 and 1675. The paper used for the copy of the mass (folder no. 2) has not yet been successfully identified. The Vespers (folder no. 3) are copied on paper from an important paper mill in Česká Dlouhá (today part of Březová nad Svitavou), already attested from the year 1663.⁴ The coat of arms of the Martinic family (a water lily with the addition of the Šternberk star) is found on the watermark.

The parts were trimmed after the fact to an identical format, i.e. 190 × 155 mm. Therefore, in a few places the text is missing beneath the last staff, or the other way around: indications are missing above the first staff on a page. Traces of sewing remain at the spines.

In view of the fact that the mass and vespers are anonymous and quite fragmentary, we shall be focusing our attention on folders 1a – d. The title page of the Basso continuo part (1a) provides not only the aforementioned reference to Brno, but also important information about one of the composers of the copied compositions: “A Wendelino Hueber Organi[sta] ad S[anctam] Dorotheam et Confraternitatis Mortuorum Chori Regente Viennae.”

Around the year 1650, Wendelin Hueber (Hüber) was employed at the Church of St Dorothy in Vienna as an organist and choirmaster for a funeral confraternity,⁵ and from 1656 until 1668, he was the organist at the cathedral in Vienna.⁶ The CERL Thesaurus⁷ gives the years of his birth and death as 1615–1679.⁸ Hueber’s mass, litanies, *Symphoniae sacrae*, sonatas, and motet on the theme of St Stephen titled *Stephanus plenus gratia* are in the holdings of the music collection in Kroměříž belonging to the Olomouc bishop Karl Liechtenstein-Castelcorno,⁹ and they are recorded in the RISM database.¹⁰ The encyclopedia literature does not tell us much about Hueber. He is only mentioned by François Joseph Fétis in connection with the printing of *Cantiones sacrae unius, duarum, et trium vocum, cum basso ad organum*, published in Lucerne by David Hautt in 1650,¹¹

Caroli de Liechtenstein-Castelcorno episcopi Olomucensis operum artis musicae collectio Cremsirii reservata, National Library of the Czech Republic – Editio Supraphon, Prague 1998, watermark no. 12 (owl). The period of the incidence of this watermark in the collection is placed between 1664 and 1688.

4) KUČERA, Miroslav: *Papírny na Svitavě a Třebovce* (Paper Mills on the Svitava and Třebovka Rivers), in: Pomezí Čech a Moravy 4 (Frontiers of Bohemia and Moravia 4), 2000. Available at: www.soupispamatek.com/WEBHREBESKO/papirny.doc [downloaded on 24 June 2014].

5) The Church of St Dorothy in Vienna was under the administration of the Canons Regular of St Augustine. In 1786 the church was closed as part of the Josephinian reforms.

6) Domorganisten zu St. Stephan. Available at: <http://www.dommusik-wien.at/Dommusik/index.jsp?langid=1&menuekeyvalue=510> [downloaded on 22 Nov. 2013]

7) CERL – *Consortium of European Research Libraries*. Available at: <http://thesaurus.cerl.org/>

8) In the case of his death, there is even an exact date: 10 April 1679, but CERL does not credit the source of the information. See <http://thesaurus.cerl.org/record/cnp01206434> [downloaded on 8 July 2014].

9) See SEHNAL – PEŠKOVÁ, op. cit. in footnote no. 3, nos. 256–265 and 1175–1176 (printed copies).

10) *Répertoire international des sources musicales* (RISM), see <http://www.rism.info/en/service/opac-search.html> [downloaded on 23 June 2014]. Besides information from the Kroměříž archives, there is also a reference in RISM to a copy of Hueber’s eight-voice mass, property of the Polska Akademia Nauk, Bibliotheka Gdańska (Polish Academy of Sciences, Gdansk Library).

11) FÉTIS, François Joseph: *Biographie universelle des musiciens*, Vol. 4, Firmin Didot Frères, Fils & Cie, Paris 1862.

and by Robert Eitner, who specifies an opus number for *Cantiones sacrae* – “secundum”.¹² It is this collection – with the exception of the first three solo compositions – that was copied by scribe A into manuscript AZ 88. Because according to RISM¹³ the *Cantiones sacrae* have been preserved as a complete printed set only at the Bibliothèque nationale de France in Paris and with only two of the voices at the Staats- und Universitätsbibliothek in Frankfurt am Main, this copy of the work is also an important source. Moreover, as the copy belongs to the context of Czech, or more precisely, Moravian music history, it tells us that Hueber’s compositions spread beyond just the Liechtenstein choir in Kroměříž, and had in fact already done so before the choir was established.

Hueber’s collection in AZ 88 is followed by a selection from the *Motetti a due, tre, quattro, cinque e sei voci* by Bonifazio Gratiani (1605–1664), also published in 1650 by Vitale Mascardi in Rome. From among the motets for two to six voices, scribe B selected the “motetti a tre”, which call for forces similar to those of Hueber’s compositions. The last of Gratiani’s works copied in the manuscript is incomplete, as the parts for the Basso continuo and the Canto secundo (partially) are missing: those pages have been lost. According to RISM,¹⁴ the Universitätsbibliothek in Münster has a complete set of printed parts, while three Italian libraries and archives have incomplete sets. Among the latter, the material at the Archivio dell’ Arciconfraternita di San Giovanni de’ Fiorentini interests us as yet another link between the repertoire in AZ 88 and the religious confraternities of the Baroque era. There are records in the RISM database¹⁵ of 17th-century copies of five three-voice motets by Gratiani from *Motetti a due, tre, quattro, cinque e sei voci*. The music collection of Karl Liechtenstein-Castelcorno, which is of great importance for research on Hueber’s music, also contains several of Graziani’s motets, but not the same ones as those in AZ 88.¹⁶

Overview of the compositions in folders 1a – d

Number	Author	Incipit	Specifications	Instrumentation and voices
1	W. Hueber	Domine, quis habitabit	Psalm 5, part of the funeral services	T, B, Org
2	W. Hueber	Jesu, dulcis memoria	Hymn to the Holy Name of Jesus	T I II, Org
3	W. Hueber	Jesu, Rex admirabilis	Hymn to the Holy Name of Jesus	T I II, Org

12) EITNER, Robert: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon...*, 5. Band, Breitkopf & Haertel, Leipzig 1901, p. 221.

13) *Répertoire international des sources musicales* (RISM), A/I/4 (H 7765), Bärenreiter, Kassel-Basel-Tours-London 1974.

14) *Répertoire international des sources musicales* (RISM), A/I/3 (G 3649), Bärenreiter, Kassel-Basel-Tours-London 1972.

15) See <http://www.rism.info/en/service/opac-search.html> [downloaded on 25 Aug. 2014]. Specifically, this involves two motets in the collection Mus. 83 at the Christ Church Library & Archives in England (GB-Och) and one each in tablature Vok. mus. 83:12 from Uppsala Universitet (S-Uu), at the Staatsbibliothek zu Berlin (Mus. Ms. 8131; D-B), and in Dresden at the Sächsische Landesbibliothek- Staats- und Universitätsbibliothek (D-DI) in the manuscript Mus. 1504-E-500, which comes from the Fürsten- und Landesschule Grimma.

16) See SEHNAL – PEŠKOVÁ, op. cit. in footnote no. 3, pp. 221–222.

4	W. Hueber	Jesum omnes agnoscite	Hymn to the Holy Name of Jesus	C II, Org
5	W. Hueber	Inclina Domine aurem tuam	Psalm 85, part of the funeral services	T II, Org
6	W. Hueber	Salve, mundi salutare	Hymn, contemplation of the crucified Christ	A, T, B, Org
7	W. Hueber	Salve, Jesu, Rex sanctorum	Hymn, contemplation of the crucified Christ	C II, B, Org
8	W. Hueber	Salve, Jesu, pastor bone	Hymn, contemplation of the crucified Christ	C II, B, Org
9	W. Hueber	Salve, Jesu, summae bonus	Hymn, contemplation of the crucified Christ	C II, B, Org
10	W. Hueber	Salve, salus mea	Hymn, contemplation of the crucified Christ	C II, B, Org
11	W. Hueber	Summi regis cor aveto	Hymn, contemplation of the crucified Christ	C II, B, Org
12	W. Hueber	Salve, caput cruentatum	Hymn, contemplation of the crucified Christ	C II, B, Org
13	W. Hueber	Nunc dimittis servum tuum	Canticum Simeonis (part of Compline)	T II, B, Org
14	B. Gratiani	Domine, ne in furore tuo	Psalm 6, part of the funeral services	C II, B, Org
15	B. Gratiani	Ad mensam dulcissimi	Prayer of St Ambrose before Mass	C II, T, Org
16	B. Gratiani	Haec est vera fraternitas	Responsory or antiphon	C II, B, Org
17	B. Gratiani	O Jesu, Fili Mariae virginis	[the text is compiled from various prayers; a celebration of Jesus' victory over death]	C II III, Org
18	B. Gratiani	Aperi mihi, soror mea	Antiphon, from Song of Songs	A, T, B, Org
19	B. Gratiani	Salve, o dulce amoris fons	"De venerabili Sacramento"	C, A, T, Org
20	B. Gratiani	Veni, electa mea	Antiphon, from Song of Songs	C II, T, Org
21	B. Gratiani	Surge, veni, gaude	Antiphon, from Song of Songs ("de Sacramento")	C II, T, Org
22	B. Gratiani	Rex magnae caelitem	"De Martyre"	C I [II], B, [Org]

Numbers 6–12 of Hueber's *Cantiones sacrae*, setting a poetic text titled *Rhythmica oratio* to music, are especially noteworthy.¹⁷ The author of this mystical hymn from the 12th or 13th century is generally believed to have been either St Bernard of Clairvaux or the Blessed Arnulf of Leuven, a Cistercian monk and later an abbot. Selected parts of the hymn were made famous during the Baroque era by Dietrich Buxtehude (ca. 1637–1707) in his *Membra Jesu nostri* (BuxWV 75) of 1680, which he conceived as a cycle of seven cantatas contemplating the crucified Christ, successively concerning his feet, knees, hands, side, breast, heart, and face. This compartmentalization, patterned after the original text, was also respected by Wendelin Hueber. In comparison with Buxtehude's, the motets from *Cantiones sacrae* are compositionally simpler and use modest forces, but they allow room for longer sections of the medieval text. For example, in the very first part –

17) *Rhythmica oratio ad unum quodlibet membrorum Christi patientis et a cruce pendentis*, also disseminated during the 17th century under the title *Salve, mundi salutare*.

Salve, mundi salutare (“ad pedes”) – Hueber set eight strophes of the hymn to music, while Buxtehude set only three. Buxtehude places an instrumental introduction before each of the cantatas, and there follows a concerto on texts from the Scriptures that are related in subject matter to the part of Christ’s body being reflected upon in the given section. Thereafter, three strophes from *Rhythmica oratio* are heard in three arias, then the concerto is heard again at the end. Hueber does not combine the hymn with any other text, and the introductory sonatas and arias are missing.

Wendelin Hueber: *Salve, mundi salutare*

Alto, fol. 6^r (písař A) / (scribe A)

NM-ČMH AZ 88

A more detailed look at the texts of the individual compositions then leads one to consider the extent to which the parts from AZ 88 might be connected with the activities of religious confraternities. During the

17th and 18th centuries, confraternities were a part of the profile of Catholicism in Western Europe. Death was a key topic of religious life, because it opened the path to eternity. Some confraternities actually specialized in the last things of mankind, whether this involved preparations for a “good death”, support for members during illness, securing of burial arrangements, or prayers for the soul, requiem masses, or the use of various kinds of altar privileges and indulgences.¹⁸ The intellectual world of these confraternities and Baroque piety more generally are also reflected in the compositions of Wendelin Hueber and Bonifazio Gratiani. Pope Innocent X declared 1650 (when both of the described collections were published) to be a Holy Year in accordance with the regular sequence of jubilee years, and some musical productions were also intended for that purpose. At the same time, the confraternities of Rome were helping with managing the influx of pilgrims into the city. Incidentally, Bonifazio Gratiani was probably close to one of the confraternities in Rome – in 1648 he was appointed as *maestro di capella* at the Jesuit Church of the

18) From among the large quantity of literature on this subject, we would mention, for example, the collection *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku* (The Church and Death. The Institutionalization of Death in the Early Middle Ages), ed. Martin Holý and Jiří Mikulec, Historický ústav (Institute of History), Prague 2007. MIKULEC, Jiří: *Barokní náboženská bratrstva v Čechách* (Baroque Religious Confraternities in Bohemia), Knihovna Dějin a současnosti (Publisher’s Series of History and the Present), Vol. 13, published by Nakladatelství Lidové noviny, Prague 2000. *Zbožných duší úl. Náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy* (A Hive of Devout Souls. Religious Confraternities in the Culture of Early Medieval Moravia), eds. Vladimír Maňas, Zdeněk Orlita, Martina Potůčková, Muzeum umění Olomouc (Olomouc Museum of Art), Olomouc 2010.

Gesù in Rome and at the Collegio Romano, also under Jesuit administration. That same year, a *congregazione della buona morte* (confraternity of good death), or more precisely, a Jesuit *coetus* with the patronage of Jesus Christ dying on the cross and of Our Lady of Sorrows was founded that same year at the Church of the Gesù.¹⁹

Part 1d (Basso) begins with an index of compositions 1 – 22. A comment is found there for three of Gratiani's compositions concerning their appropriateness for certain feast days of the liturgical year. Since what was involved was the celebration of martyrdom and the mysteries of the Body and Blood of the Lord, these texts can also be connected to the circle of religious confraternities, because many confraternities were fostering the cult of the Eucharist. In the mid-17th century, patronage of the Blessed Sacrament together with the protection of the rosary or the scapular still enjoyed popularity among confraternities. The content of the motet *Haec est vera fraternitas* is characteristic and can be understood symbolically as praise of confraternity.

It would be quite tempting to connect the manuscript AZ 88 with one of the Moravian religious confraternities, but while another of the attributions of provenience on the title page of the continuo part (1a) indicates Moravia, it instead specifies the rector of the town's school:

These Concerti [illegible: copied?] for Mr. Mathess W: Rector of the Town of Příbor. Which are newly composed. W Cz A[nno] 1650

Příbor, one of the oldest towns in northeastern Moravia, belonged to the bishops of Olomouc, and it grew rapidly before the Thirty Years' War. In 1626, the town was damaged by the army of General Peter Ernst von Mansfeld, but it soon recovered. At the time when the copy of compositions by Wendelin Hueber and Bonifazio Gratiani was made, i.e. around 1650, Příbor was enjoying prosperity. The mention of Příbor also brings to mind the analysis of watermarks of the paper used for AZ 88 and the clues pointing towards paper mills in northern Moravia. The initial W Cz in the attribution cited above stands for Jakub V. Červinka, whose name is signed in full on folio 12^v in folder 1c, and who is listed in the table as scribe B. Vladimír Mañas lists Matouš (Mathess) as the rector of the municipal school as of 1637, when "he received one ducat from the town council (worth two Silesian gulden and 18 groschen) for wedding celebrations."²⁰ Červinka's dedication dated 1650 proves that at the time, Matouš was still serving as rector and was carrying out tasks including musical productions with school assistants and pupils.

In connection with the music history of Příbor, one should not overlook two extant inventories from the Parish Church of the Nativity of the Virgin Mary,²¹ which list, among other things, "books and parts for church singing" that were entrusted to the care of

19) SERRA, Alessandro: *Culti e devozioni delle confraternite romane in Età moderna*, dissertation, Università degli studi di Roma Tor Vergata, 2010. See <http://goo.gl/dHf1BW> [downloaded on 23 June 2014].

20) I wish to thank Vladimír Mañas for providing as-yet unpublished information concerning musical life in Příbor and the history of religious confraternities, and for providing consultation.

21) SEHNAL, Jiří: *Nové příspěvky k dějinám hudby na Moravě v 17. a 18. století* (New Perspectives on Music History in Moravia in the 17th and 18th Centuries), in: *Časopis Moravského musea – Acta musei Moraviae, Vědy společenské – Scientiae sociales*, Vol. LX, 1975, pp. 159–180. Specifically, this involved the *Concerti ecclesiastici* by Giacomo Finetti, while the newer inventory listed names including Ignazio Donati, Allesandro Grandi, Gabriello Puliti et al.

the rector. Already the first Příbor inventory dated 1614 contains one work in the new concertante style, and the inventory dated 1637 lists many more such compositions. Václav Kozmián, who served as the parish priest in Příbor from 1624 until 1658, was sympathetic towards contemporary musical trends. It is thus apparent that the scribe Červinka may have pleased both the rector and the parish priest of the church in Příbor with his copy of motets by Hueber and Gratiani.

We need not, however, entirely reject the idea of there being a certain connection between the manuscript and religious confraternities. There was also a religious confraternity in Příbor in the mid-17th century: the Confraternity of the Immaculate Conception of the Virgin Mary and of St Valentine, founded in 1603, and there was a Confraternity of the Rosary beginning in 1651. The *Rector scholae et chori* probably belonged to at least one of the confraternities in Příbor. After the Confraternity of the Immaculate Conception of the Virgin Mary was incorporated into the Kroměříž Archconfraternity in 1629 and was joined by Bishop Franz von Dietrichstein, more possibilities arise for closer contacts between Kroměříž and Příbor. Moreover, already at the start of the 17th century, the Kroměříž confraternity had been incorporated into the Roman confraternity Confallonis. There can be no doubt of there being a connection between the school and the confraternities. By hiring professional musicians, confraternities ensured high standards for ceremonial worship services, processions, and other activities, looked after outward appearances, and according to some of their charters, engaged “school music in connection with worship services for anniversaries of the confraternity and especially with respect to the funeral liturgy.”²² The compositions by Hueber and Gratiani are very appropriate for such occasions, but they could also be played as part of the usual liturgy of a parish church, e.g. during the Elevation, when both Gratiani’s Eucharistically oriented motets and the compositions concerning Christ’s suffering could be used.²³

An already published overview of more than 160 localities (covering Moravian parish churches with information about musicians and choirmasters at churches and schools, and about the instruments and sheet music used by choirs in the 17th and 18th centuries)²⁴ allows us to put this manuscript into a broader context of music history. Příbor is identified here as one of the places where figural music was already being cultivated in the first half of the 17th century. The manuscript AZ 88 is of importance primarily because it contains older and in many respects – as at least hinted above – noteworthy repertoire, which expands our knowledge about musical life in Příbor.

22) MAŇAS, Vladimír: *Hudební aktivity náboženských korporací na Moravě v raném novověku* (Musical Activities of Religious Organizations in Moravia in the Early Middle Ages), dissertation, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy (Masaryk University, Faculty of Arts, Musicology Institute), Brno 2008, p. 50.

23) SEHNAL, op. cit. in footnote no. 21. On p. 161, the author quotes from the decree of appointment of a “new rector and church servant” in Příbor in 1611 (Nový Jičín District Archives, Příbor Municipal Office, inventory no. 541): “Also ‘ad Sacrum lectum quotidie, si tamen celebratum fuerit’ walk with infants, and sing ‘post elevationem Mutetum’ either in Czech or in Latin.”

24) SEHNAL, Jiří: *Figurální hudba ve farních kostelích na Moravě v 17. a 18. století* (Figural Music in Parish Churches in Moravia in the 17th and 18th Centuries), *Hudební věda* (Musicology), Vol. 33, 1996, No. 2, pp. 159–177. Also SEHNAL, Jiří: *Das älteste Musikalieninventar Mährens*, in: *Beiträge zur Musikwissenschaft*, 7. Jahrgang, Heft 2, 1965, pp. 139–152. This study deals with the inventory of the Church of St Mark in Litovel. The inventory dates from 1671, and among the composers of the compositions listed in the inventory are Alessandro Grandi and Giovanni Rovetta.

et suave est quia Dulce quia Dulce. Suave
 Suave est Super meliorem superius et fagum super meliorem
 Haec est Vera fraternitas quam nunquam potuit violari Certa
 mine Certa mine haec est vera
 fraternitas quam nunquam potuit violari Certa mine
 vera fraternitas quam nunquam potuit violari Certamine Certa
 mine nunquam potuit violari certamine ne Scuti
 Dominum qui effusus sanguine Scuti sunt Dominum colunt et auctorem
 contemnentem Saulam regiam perueniunt ad regnare

Bonifatio Graziani: Haec est vera fraternitas

Canto secundo, fol. 11' (písař B) / (scribe B)

NM-ČMH AZ 88